

Tommaso Campanella

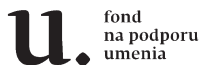
SLNEČNÝ ŠTÁT

VYDAVATELSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Tommaso Campanella: Slnecný štát
Translation © Katarína Karabová 2020
Notes © Lukáš Perný a Katarína Karabová 2020
Epilogue © Lukáš Perný 2020
Cover design © Ľubica Končeková 2020
Slovak edition © Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,
spol. s r. o., Bratislava 2020
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Realizované s finančnou pomocou Fondu na podporu umenia

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,
spol. s r. o.

Z latinského originálu F. Thomae Campanellae: Civitas Solis poetica. Idea
Reipublicae Philosophicae. Ultraiecti: Apud Ioannem a Waesberge, anno 1643
preložila Katarína Karabová

Text je dostupný online [https://books.google.sk/books?id=-7FDAAAACAAJ
&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0](https://books.google.sk/books?id=-7FDAAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=sk&source=gbs_ge_summary_r&cad=0) # v=one-
page&q&f=false

Poznámky Lukáš Perný a Katarína Karabová

Doslov Lukáš Perný

Zodpovedná redaktorka Silvia Semaková

Sadzbu a obálku s použitím ilustrácie z pôvodného vydania knihy
spracovala Ľubica Končeková

Tlač P + M, s. r. o., Turany

Prvé vydanie

Vytlačené na Slovensku

ISBN 978-80-8202-124-3

Tommaso Campanella

SLNEČNÝ ŠTÁT

Edícia svetových mysliteľov

SLNEČNÝ ŠTÁT ČIŽE FIKTÍVNA ROZPRAVA¹

DIALÓG VEDÚ:

Veľmajster rádu hospitalitov² (V.)

a jeho hosť janovský admirál (A.)

Vysvetlením tohto rozhovoru sú politické úvahy autora. Vo štvrtej otázke sa dokazuje, že pohanské učenie o štátom zriadení a kresťanskej viere je čisto apoštolské.

V.: „Prosím ťa, rozpovedz už konečne o všetkom, čo sa ti prihodilo počas tej plavby.“

A.: „Hovoril som už, ako som prešiel krížom-krážom celý svet, až som sa napokon dostal k Taprobane.³ Bol som prinútený vystúpiť na pevninu, kde som sa zo strachu pred domorodcami ukryl v lese. Keď som napokon z neho vyšiel, zostal som stáť na veľkej pláni priamo na rovníku.“

V.: „Čo sa ti tu stalo?“

A.: „Zrazu som natrafil na zástup ozbrojených mužov i žien. Mnohí z nich rozumeli našej reči a odrazu ma viedli do Slnečného štátu.“

¹ Niektoré poznámky sú čiastočne spracované na základe vzácných a rozsiahlych poznatkov Rudolfa Kučeru, ktorý ich uviedol pre české vydanie Campanellu z roku 1979, a taktiež podľa prvého fragmentu slovenského prekladu od Vojtecha Zamarovského (Zamarovský, 1961).

² Hospitaliti alebo aj veľkošpitáľníci boli členovia špitáľnickej rehole, ktorá sa starala o chorých.

³ Taprobana – pravdepodobne (aj na základe antických zemepiscov Strabóna a Plínia Staršieho) starobylý názov pre Cejlón, bývalú Srí Lanku (ostrov v Indickom oceáne, v Lakadivskom mori pri pobreží Prednej Indie neďaleko Maldivskej republiky). Názov ostrova zaznamenal aj Ptolemaios, ale presné miesto, na ktoré text odkazuje, nie je isté.

Podoba a výstavba štátu V.: „Povedz, akým spôsobom je tento štát vybudovaný a ako je riadený?“

A.: „Na veľmi rozľahlej rovine sa vypína ohromný vrch a na ňom sa nachádza väčšia časť štátu. Mnohé súčasti tohto štátneho zoskupenia sa však rozkladajú na rozsiahlom priestore mimo úpätia vrchu. Ten vyniká svojou veľkosťou v takej miere, že priemer štátu je viac ako dve míle a obvod sedem míľ. Vďaka členitému systému výstavby však zaberá štát omnoho viac miesta, než keby sa nachádzal na rovine. Štát sa delí na sedem veľkých okruhov čiže obvodov, ktoré sa nazývajú podľa siedmich planét.⁴ Z jedného obvodu do druhého sa dostaneš po štyroch vydláždených cestách a cez štyri brány orientované na štyri svetové strany. Mesto je celkom iste vystavané tak, že keby niekto dobyl prvý obvod, bol by nútený vynaložiť dvojnásobnú námahu na dobytie druhého a ešte väčšiu námahu na dobytie tretieho obvodu a zakaždým bude musieť pri ďalšom dobývaní zdvojnásobiť sily a energiu. A preto ten, kto si zaumienil podrobiť si tento štát, bude ho musieť vy dobyť sedemkrát. Osobne sa však domnievam, že nie je možné zmocniť sa ani prvého okruhu, keďže už tento je taký silný a rozsiahly a opevnený hradbami, násypmi, delami a priekopami.

Vošiel som teda cez severnú bránu pokrytú kovom. Tú zostrojili takým spôsobom, že sa môže zdvíhať aj spúšťať a zároveň poľahky a bezpečne zatvoriť.⁵ Veľmi domyselný je samotný spôsob zatvárania dverí z dubového dreva, ktoré sa pohybujú v žliabkoch. Potom som zbadal zreteľný odstup medzi prvou a druhou hradbou veľký 70 dvojkrokov.⁶ Z tohto miesta vidieť obrovské palá-

⁴ Počet planét podľa Ptolemaiovho systému (Slnko, Mesiac, Merkúr, Venuša, Mars, Jupiter, Saturn). Ptolemaios bol grécky geograf, astronóm a astrológ. Tvar mesta kopíruje obežné dráhy planét.

⁵ Pozostatky podobnej brány sa podľa R. Kučeru nachádzajú v Sudaku na Krymskom polostrove.

⁶ Dvojkrok (*passus*) = 5 stôp, 1,48 m; v českom preklade iba „krokov“. (Pozn. prekl.)

ce, ktoré sú všetky spojené so stenou druhého obvodu, a dalo by sa povedať, že spoločne tvoria jednu budovu. V polovici celého palácového múru sa klenú súvislé oblúkovité chodby. Nad nimi sa nachádzajú dvorany zospodu podopierané hrubými a vkusnými stĺpmi, ktoré akoby lemovali priestor, stavané v štýle dvorov so stĺporadím alebo na spôsob kláštorných dvorán. Dole nemajú vchod, vstúpiť sa tu dá iba ak z vnútornej strany vypuklej steny rovno do spodnej časti budov. Na poschodia sa však dostaneš po mramorových schodiskách do podobných vnútorných siení a z nich do vyššie položených na pohľad okúzľujúcich priestorov, kde sa nachádzajú okná vo vydutej i klenutej stene. Siene sú oddelené tenkými stenami. V skutočnosti klenutá stena, tým mám na mysli vonkajšiu, je hrubá osem dlaní⁷, vydutá tri dlane a medzipriestorová priečka je hrubá asi 1,5 dlane.

Odtiaľto sa dá prejsť na druhú rovínu užšiu od prvej takmer o tri dvojkroky. Je tu vidieť aj prvý múr druhého obvodu krásnený podobnými sieňami v hornej i dolnej časti. Z vnútornej strany iná vnútorná stena uzatvára paláce s príslušnou galériou a podobnými dvoranami. Tie zospodu podopierajú stĺpy, hore sa však nachádzajú popri dverách do vyšších častí budov mimoriadne vkusné maľby. A tak ďalej sa prechádza stále po úplnej rovine cez podobné obvody a dvojité múry uzatvárajúce paláce, ozdobené dvoranami, ktoré sa tiahnu zvonku podopierané stĺpmi až k najvyššiemu obvodu. Jednako však, keď prejdeš cez dvojité brány, čo znamená jednu z vonkajšej strany múru a druhou z vnútornej strany, vedie cesta nahor po schodoch, ktoré sú tak usposobené, že ledva si uvedomiš stúpanie, keďže sa po nich vystupuje šikmo a jednotlivé schody akoby sa navzájom odlišovali len sotva postrehnuteľným stúpaním. Na samotnom vrchu je do-

⁷ Dľaň (*palma*) = okolo 20 cm. (Pozn. prekl.)

statočne rozsiahly rovný priestor a v jeho strede sa dvíha chrám postavený s neuveriteľnou umeleckou zručnosťou.“

V.: „Len pokračuj, prosím ťa, pokračuj už.“

*Stavba
chrámu
na samotnom
vrchu*

A.: „Chrám je esteticky vystavaný v tvare dokonalej rotundy, neobkolesujú ho múry, ale spočíva na mohutných nádherne súmerných stĺpoch. Hlavná klenba zostrojená podivuhodne umelecky sa nachádza v centre chrámu alebo v úplnom strede polosi. Nad ním je malá vyvýšená klenba s otvorom priamo nad oltárom, ktorý je jediný a nachádza sa uprostred chrámu vôkol obkolesený stĺpmi. V skutočnosti je chrám dlhý viac než 350 dvojkrokov. Z vonkajšej strany na hlavicích stĺpov spočívajú klenby tiahnuce sa osem dvojkrokov akoby smerom von, kde sa dvíhajú iné stĺpy, ktoré ich podopierajú z tej strany. Tkvejú na hrubom a pevnom múre s výškou troch dvojkrokov. Medzi ním a stĺpmi, ktoré sme spomenuli ako prvé, sa nachádzajú spodné dláždené siene pokryté vkusnou dlažbou. Vo vydutej stene, ktorú delia na viacerých miestach dostatočne široké brány, sa nachádzajú neprenosné sedadlá, hoci medzi vnútornými stĺpmi, ktoré podopierajú chrám zospodu, nechýbajú ani viaceré vkusné prenosné kreslá. Nad oltárom neuvidíš nič okrem veľkej gule, na ktorej je namaľované celé nebo, a druhej gule, ktorá zobrazuje Zem. Na nebi sa na veľkej klenbe zračia namaľované všetky nebeské hviezdy od prvej až do šiestej veľkosti.⁸ Každá je označená v troch veršikoch vlastným menom a vlastnosťami, ktoré ovplyvňujú pozemské veci. Tu v chráme sa nachádzajú aj väčšie a menšie póly a kruhové dráhy zachytené podľa ich skutočných orientácií, ale nie celkom dokonalo, keďže chýba spodná stena. Zdá sa však, že sa ukončujú pomyselným napojením na samotné gule na oltári. Podlaha sa skvie drahými kameňmi.

⁸ Podľa R. Kučeru ide o znázornenie neba tak, ako ho vidieť na rovníku.

Je tu zavesených sedem zlatých lúč so zapáleným večným svetlom, ktoré sú pomenované podľa siedmich planét.⁹ Nad chrámom obkolesujú malú klenbu akési pekné

Mojžiš opisuje ako všeobecný príklad podobný chrám a lampy

⁹ Campanella si dáva extrémne záležať na detailných opisoch architektúry ideálneho mesta, čo súvisí s jeho záujmom o astronómiu a metafyziku. Do urbanizmu, architektúry budov a do spôsobu spravovania mesta aplikuje skryté alchymistické princípy (kabalistika, mystika, numerológia, astrológia). Usporiadanie chrámu aj celého kruhového mestského štátu pripomína schému planetárnej sústavy, teda v meste sa akoby zrkadlí sústava obežníc planét podľa Ptolemaiovho systému. Symbol kruhu sa v utópiách často v architektonickom kontexte opakuje, čo podrobne rozoberá Jiří Hruža vo svojej knihe *Města utopistů* zameranej na architektúru utópií (J. Hruža, 1967). Pre zaujímavosť, v podobne kruhových tvare je vystavané talianske mesto Palmanova, indické experimentálne mesto Auroville a sci-fi kruhové mestá navrhol aj Jacques Fresco z projektu Venus. Podľa J. Hružu kruhy symbolizujú heliocentrickú sústavu, ktorú Campanella poznal z učenia Kopernika a Galilea (podľa R. Kučeru aj Ptolemaia). J. Hruža v súvislosti s kruhovým mestom uvádza vyobrazenie Nového Jeruzalema v Schedelovej geografii (Hartmann Schedel, *Hierosolima – Jeruzalem*, 1493) a tiež legendu starých Sumerov o paláci podsvetného božstva obohnanom siedmimi bránami; legenda je uvedená aj v knihe *Historie začíná v Sumeru* (S. N. Kramer, 1961). Do tretice J. Hruža uvádza v spojitosti s Campanellom kresby architekta Francesca di Giorgia Martiniho. F. Martini kreslil ideálne mestá na návrší, pričom jedno z jeho vyobrazení ukazuje mesto so siedmimi okruhmi s centrálnym kupolovým chrámom uprostred (J. Hruža 1967, s. 23, 24). Arthur Schopenhauer vo svojom najvýznamnejšom diele *Svet ako vôľa a predstava* (1819) píše: „Všeobecne a všade je pravým symbolom prírody kruh, pretože je schémou opakovania: to je najvšeobecnejšia forma v prírode, ktorá ju pretvára vo všetkom od behu hviezd až k smrti a vzniku organických bytostí.“ Kruh je jedinečný, lebo v ňom sa nič nekončí, symbolizuje opakovanie ročných období, večný cyklus. Z mytológie poznáme kruhový symbol ouroboros (z gr. οὐροβόρος – požírač chvosta), starodávny symbol, ktorý zobrazuje hada alebo draka požírajúceho svoj vlastný chvost. Podľa Umberta Eca sa v kruhu všetko opakuje, vrátane dejín. Podľa Galilea je filozofia zapísaná do veľkej knihy vesmíru, ktorý je možné pochopiť iba prostredníctvom matematiky a geometrie. Význam kruhu pre základnú geometriu zdôrazňoval aj I. Newton. W. Shakespeare vo svojej najzáhadnejšej hre *Búrka* (1611) prezentuje kruh ako symbol hmoty a magickej premeny. Symbol kruhu využíva vo svojej tvorbe aj Jean-Paul Sartre (dielo *Hnus*): „Kruh nie je absurdný, dá sa ľahko znázorniť rotáciou úsečky okolo jedného z jej krajných bodov. Ibaže kruh neexistuje.“ Kruh je významným motívom v orientálnej filozofii, ale aj vo filozofii prírodných národov. Indiánsky výrok hovorí: „Všetko prebieha v nekonečnom kruhu a je navzájom previazané.“ Český budhista František Drtíkol opísal princíp karmy tak, že každý čin, či je dobrý, alebo zlý, každá myšlienka, slovo, vyžiaria do priestoru, opíšu kruh a vrátia sa späť do bodu, odkiaľ vyšli. Známy film *Červený kruh* (1970) sa začína epigramom: „Všetci ľudia, aj keď o tom nevedia... sa stretnú v červenom kruhu.“ Kruh ako symbol zrodenia, života a smrti sa opakuje aj v popkultúre. Je hlavným motívom albumu *The Doors Full Circle* (1972) či meditatívneho albumu *Zeit* (1972) nemeckej elektronickej hudobnej skupiny Tangerine Dream.

a malé komôrky a za rovným medzipriestorom nad hradami a oblúkmi vnútorných a vonkajších stĺpov sa nachádzajú mnohé veľké a zdobené cely, kde býva okolo 49 kňazov a rehoľníkov. Nad menšou klenbou vyslovene bije do očí vlajúca zástava určujúca smer vetrov, ktorých poznajú až 36.¹⁰ Poznajú aj aký druh vetra veje v ktorom ročnom období a aké spôsobuje zmeny na mori a zemi, ale len vo svojom podnebí. Na tom mieste pod zástavou sa uchováva kódex napísaný zlatými písmenami.“
V.: „Prosím ťa, urodzený hrdina, podrobne mi vylož celkovo ich spôsob vládnutia. Až dosiaľ som totiž na to čakal.“

Spôsob vládnutia A.: „Najvyšším vládcom medzi nimi je kňaz, ktorého nazývajú vo vlastnom jazyku HOH.¹¹ My ho nazvime Metafyzik. On je vodcom všetkých vo svetských aj duchovných záležitostiach.¹² Všetky prípady a spory sa napokon končia u neho a podriaďujú sa jeho rozhodnutiu.

¹⁰ R. Kučera uvádza, že ide o Campanellovu záľubu v numerológii. Campanella rozširuje počet vetrov z 32 na 36 pre magický význam čísla 6.

¹¹ HOH – Slnko, v inom vydaní SOL, v ďalšom texte autor používa astronomický symbol ☉; ☉ v podobe zlata je podľa Emila Páleša symbolom nesmrteľnosti ducha. (https://sophia.sk/sites/default/files/Slncove_mocnosti_ako_darcovia_duchovnej_podstaty_cloveka.pdf)

Slnko, slnečný boh je motív prítomný v celom rade mytológií, náboženstiev, symbolov a alegórií – staroegyptskí bohovia Ré a Aton; polynézsky slnečný boh Tane; iránska báj o Ahurovi Mazdovi hovorí o stvorení človeka z „potu Slnka“; staroslovanský boh ohňa a Slnka menom Svarog; napokon grécky boh Helios, po latinsky SOL, čo bolo rímske slnečné božstvo, od ktorého pochádza aj latinský názov *Civitas Solis*, teda *Slnečné mesto* alebo *Slnečný štát*. V *Utópii* Thomasa Mora obyvatelia štátu uznávajú boha Mitru, čo bolo v podstate slnečné božstvo. V slnečných božstvách sa opakuje princíp, ktorý je prítomný aj v kresťanstve. Svetlom sa podľa knihy *Genesis* začína život na Zemi.^{Gen 1, 3-4} Ježiš Kristus sa opisuje ako alegória svetla (Slnka), ako svetlo sveta: „A Ježiš im zasa povedal: „Ja som svetlo sveta. Kto mňa nasleduje, nebude chodiť vo tmách, ale bude mať svetlo života.“^{Jn 8, 12-13}

¹² V zmysle dominancie duchovného vodcu možno *Slnečný štát* označiť ako teokraciu. Kňazi sú však v Campanellovej utópii zároveň filozofmi, takže ju možno tiež označiť ako sofokraciu, prípadne vládu duchovnej aristokracie.

Po jeho boku stoja ako pomocníci iní traja vládcovia, Pon, Sin a Mor, čo je v našej reči Moc, Múdrost' a Láska.¹³ Moc má na starosti záležitosti vojny a mieru, je najvyšší vo vojenstve a vo vedení boja, ale neprevyšuje HOHa ☉. Sám riadi vojenské úrady, vojakov, vojenské zásoby, opevnenie a obliehanie, ako aj vojenské stroje, dielne a remeselníckych majstrov, ktorí sa zaoberajú týmito vecami.

*Oblast'
pôsobnosti
triumvira
Moc*

Do pôsobnosti Múdrosti patrí starostlivosť o slobodné umenia, priemysel, starostlivosť o všetky vedy s ich úradmi aj o učiteľov s ich školskými odbormi. Je mu podriadených toľko úradníkov, koľko je vied. K dispozícii má úradníka nazývaného astrológ, ale tiež aj kozmografa,¹⁴ aritmetika,¹⁵ geometra,¹⁶ historiografa,¹⁷ básnika, logika,¹⁸ rétora,¹⁹ gramatika,²⁰ medika, fyziológa,²¹ politika a etika.²² Spoločne majú jednu knihu, ktorú volajú Múdrost', kde sa nachádza súhrn všetkých vied skoncipovaný neobyčajne zrozumiteľne. Podľa pytagorejského²³ zvyku z nej čítajú ľudu.

*Oblast'
pôsobnosti
triumvira
Múdrost'*

¹³ Podľa V. Zamarovského z latinských slov Potentia (moc), Sapientia (múdrost') a Amor (láska). Podľa R. Kučeru ide o pomenovanie vládcov zostavené z talianskych slov Possanza, Sapienza, Amore, čo sú podľa Campanellu tri prívlastky každého bytia, tri hlavné znaky dokonalosti spojené v najvyššej bytosti.

¹⁴ Kozmograf sa zaoberá náukou a zákonitostami vesmíru a slnečnej sústavy.

¹⁵ Numerológ, teoretik čísel.

¹⁶ Geometria sa zaoberá vzťahmi v priestore.

¹⁷ Historiografia – zapisovanie dejín určitým systematickým spôsobom.

¹⁸ Logika – veda zaoberajúca sa dedukciami; skúma, aké formy môžu mať rozumové závery, snaží sa budovať formálny systém, ktorý najlepšie zachytí inferenčnú štruktúru prirodzeného jazyka.

¹⁹ Rečnícke umenie a náuka o verbálnom prejave.

²⁰ Časť vedy o jazyku zahrnujúca náuku o slovotvorbe (morfológiu) a náuku o stavbe vety (syntax).

²¹ Veda študujúca funkcie organizmov, orgánov a orgánových sústav; v inom vyznaní je uvedený fyzik.

²² Filozofická disciplína, zaoberá sa ľudským správaním, morálkou a normami.

²³ Pytagoras zo Samosu – starogrécky filozof, nábožensko-morálny reformátor, matematik, astronóm a akustik, ktorý viedol vlastnú školu. Podľa Pytagora je v číslach ukrytá podstata všetkého poznania; číslo je princíp, podstata všetkého.

**Vedné
disciplíny
stručne
zobrazené
pomocou
malieb**

Múdrosť ako vládca dal ozdobiť vnútorné i vonkajšie steny dolu i hore úchvatnými maľbami, ktoré znázorňujú všetky vedy v podivuhodnom poradí. Na vonkajšej strane chrámu a na nástenných gobelínoch, ktoré spúšťajú počas kázne kňaza, aby rozptýlené slová neunikali poslucháčom, sú namaľované hviezdy a v troch veršíkoch sú poznamenané údaje o ich veľkosti, vlastnostiach a pohybe.²⁴

Na vnútornom múre prvého obvodu môžeš vidieť namaľované všetky matematické tvary v oveľa väčšom počte, než vynášli Archimedes²⁵ a Euklides.²⁶ Tieto obrazce vzhľadom na veľkosť steny sú vo svojej veľkosti umelecky zobrazené s krátkym veršovaným komentárom ku každému osobitne. Nájdeš tu ich definície, predlohy a podobne. Na vonkajšej klenbe je najskôr úplné vyobrazenie celej Zeme v nezvyčajnej veľkosti, ktoré sprevádzajú tabule s osobitnými zápismi o každej jednej krajine. Ich obsah tvoria stručne podané obrady a zákony, zvyky, pôvod aj počet obyvateľov. Nad abecedou Slniečného štátu vidieť dokonca aj abecedy, ktoré používajú ľudia v jednotlivých provinciách.

Na vnútornom obvode druhého okruhu, teda druhých príbytkov, môžeš vidieť namaľované všetky druhy drahých aj obyčajných kameňov, minerálov a kovov, ale aj skutočné úlomky z nich, ku ktorým je pripojený opis vo forme dvojveršov. Na vonkajšej strane sú vyznačené

²⁴ Tu môžeme nájsť prvé náznaky kreatívneho prístupu k vzdelávaniu názornou formou, ktorú neskôr rozvinuli napríklad Ján Amos Komenský alebo Robert Owen.

²⁵ Archimedes zo Syrakúz – grécky matematik, fyzik, mechanik, vynálezca (obrané stroje, tzv. Archimedova skrutka, vodný mlyn), astronóm a filozof. Formuloval pojem hustoty a je autorom známeho zákona hydrostatiky: „Teleso ponorené do tekutiny je nadľahčované vztlakovou silou, ktorej veľkosť sa rovná veľkosti tiaže tekutiny vytlačenej objemom ponorenej časti telesa.“

²⁶ Euklides z Alexandrie – starogrécky matematik, geometer, numerológ. Autor knihy *Stoicheia (Základy)*, vôbec najúspešnejšej matematickej knihy všetkých čias, v ktorej stanovil 10 axióm geometrie.

všetky moria, rieky, jazerá aj pramene, ktoré sa nachádzajú na svete, aj všetky druhy vín, olejov a tekutín, spolu s ich pôvodom, kvalitou a vlastnosťami. Nad klenbou sú do múru zabudované ampulky naplnené rozmanitými roztokmi starými sto až tristo rokov, ktorými sa liečia rozličné choroby. Vo forme obrazu a verša tu nájdeš aj názorné ukážky krupobitia, víchrice, hromobitia a všetkého, čo nazývame poveternostnými javmi. Majú schopnosť v miestnosti vyvolať všetky meteorologické javy ako vietor, dážď, hromobitie, dúhu a podobne.

Na vnútornom obvode tretieho okruhu sú namaľované všetky druhy stromov a rastlín. Niektoré však rastú priamo v hlinených kvetináčoch, ktoré sú umiestnené nad klenbou vonkajšej steny. Sú pri nich popisy, kde boli po prvýkrát nájdené, aké sú ich účinky a vlastnosti a tiež aká je ich spojitosť s nebeskými telesami a kovmi, aj s časťami ľudského tela a námorníctvom, aké je ich využitie v medicíne a podobne. Na vonkajšom obvode nájdeš všetky druhy sladkovodných a morských rýb, ich charakter a vlastnosti, spôsob rozmnožovania a života, spôsob chovu a ich úžitok pre svet a pre nás. Uvidíš tu aj ich podobnosť s nebeskými a pozemskými vecami, s vecami pochádzajúcimi z prírody aj z umeleckej práce, až som zostal v nemom úžase, keď som uvidel rybu v tvare biskupa, reťaze, panciera či klinca, hviezdy alebo údu a tvary celkom zodpovedajúce tým veciam, ktoré jestvujú v ľudskom svete.²⁷ Môžeš tu uvidieť ježkov, lastúry, mušle atď. A čokoľvek hodné poznania vodný svet ukrýva, je tu prezentované v podobe obrazu s popisom.

Na vnútornom obvode štvrtého okruhu vidieť maľby všetkých druhov vtákov s ich vlastnosťami, veľkosťou,

²⁷ R. Kučera pripomína, že ryba v tvare biskupa bola podrobne opísaná v spise *La nature et diversité des poissons... par Pierre Belon du Mans*. Paris, 1555; ostatné „ryby“ sú hviezdovky.

zvykmi, sfarbením, spôsobom života atď. Za skutočného sa tu považuje aj vták Fénix.²⁸ Na vonkajšom obvode sú zobrazené všetky druhy plazov: hady, draky, červy, ale aj hmyz ako muchy, komáre, ovady, chrobáky a podobne, doplnené o ich zvyky, vlastnosti, jedovatosť a využitie. A sú v oveľa väčšom počte, než by sme sa nazdali.

Na piatom vnútornom obvode sa nachádza toľko druhov vyšších pozemských živočíchov, že by si žasol. Totiž my z nich nepoznáme ani tisícinu! A keďže je ich veľmi veľa a majú obrovské rozmery, sú namaľované aj na vonkajšom múre piateho okruhu. Ach, koľko len druhov koní! A aké krásne a zodpovedajúce skutočnosti je zobrazenie ich tiel!

Zvnútra šiesteho okruhu sú zobrazené všetky priemyselné odvetvia, jednotlivé stroje a ich využitie u rôznych národov. Usporiadané sú podľa svojej dôležitosti aj s uvedením komentára a zároveň svojich vynálezcov. Na vonkajšej strane sú napokon namaľovaní všetci vynálezovia vedných odborov a prístrojov aj zákonodarcovia. Medzi nimi som videl Mojžiša,²⁹ Osírisa,³⁰ Jova,³¹ Merkúra,³² Lykurga,³³ Pompilia,³⁴ Pytagora,³⁵ Zalmoxida,³⁶

²⁸ Fénix – magický vták Egyptanov spojený s kultom ☉, spomína ho napr. Herodotos, Tacitus a Plínius Starší. Znázorňuje sa v podobe orla s červeným a zlatým perím. Raz za 500 rokov sám seba spaľuje a vzlíeta znovuzrodený z vlastného popola.

²⁹ Mojžiš – židovský prorok; vyviedol Židov z egyptského zajatia, zostavovateľ Desatora božích prikázaní.

³⁰ Osíris – egyptský boh ☉.

³¹ Jupiter, gen. Jova, najvyšší boh rímskej mytológie, stotožňovaný s gréckym Diom.

³² Merkúr (lat. Mercurius) – starorímsky boh obchodu a zisku.

³³ Lykurgos – pololegendárny spartánsky zákonodarca; bol obľúbený aj u iných utopistov, ktorí ho často uvádzajú predovšetkým pre zavedenie kolektívneho vlastníctva pôdy.

³⁴ Numa Pompilius – druhý rímsky kráľ po Romulovi.

³⁵ Pozri pozn. 23.

³⁶ Zalmoxis/Zamolxios – trácky boh, ktorý vedel obnoviť život; politický reformátor u starovekých Trákov; Gréci ho považovali za Pytagorovho otrocka, rozširujúceho učenie o nesmrtnosti duše.

Solóna,³⁷ Charóna,³⁸ Forónea³⁹ a mnohých ďalších, dokonca tam bol zobrazený aj Mohamed,⁴⁰ ktorého však neznášajú a považujú ho za táraja a nečestného zákonodarcu.

Ale na najdôstojnejšom mieste som uvidel obraz Ježiša Krista⁴¹ s dvanástimi apoštolmi, ktorí u nich majú najvyššiu vážnosť a cenia si ich väčšmi než ostatných ľudí. Na vnútornej strane stĺporadia som si všimol vyobrazeného Caesara,⁴² Alexandra,⁴³ Pyrrha⁴⁴ a Hannibala,⁴⁵ aj iných hrdinov preslávených vo vojne i v mieri, predovšetkým z radov Rimanov. Keď som sa s údivom pýtal, odkiaľ poznajú našu históriu, prezradili, že majú vedomosti o všetkých jazykoch a z vlastného presvedčenia posielajú po celom svete nepretržite svojich vyzvedáčov a vyslancov, aby dôkladne spoznali mravy, silu, spô-

³⁷ Solón – grécky zákonodarcu.

³⁸ Charónas – staroveký sicílsky zákonodarcu známy pre kruté zákony.

³⁹ Foróneus – kráľ a zákonodarcu na Peloponéze; spomína sa v Platónovom dialógu *Timaios*.

⁴⁰ محمد , Mohamed – zakladateľ a organizátor islamu, autor myšlienok zosumariovaných v knihe Korán.

⁴¹ Ježiš Nazaretský, Isus Christus – ústredná postava kresťanstva, Boží syn, Mesiáš.

⁴² Gaius Iulius Caesar – jeden z najvýznamnejších rímskych vojvodcov, štátnik a spisovateľ. Prívrženec strany populárov. Spoločne s M. Liciniom Crassom a Gn. Pompeiom uzatvorili v r. 63 pred n. l. tzv. Prvý triumvirát so snahou ovládnuť politický život v Ríme. V rámci vojenských úspechov dostal Galiiu pod nadvládu Rímskej ríše a stál na čele prvej výpravy do Británie. Po rozpade Prvého triumvirátu sa stal rímskym vládcom s právomocami cisára. Na marcové idy (15. 3.) roku 44 pred n. l. ho pred budovou senátu zavraždil M. Iunius Brutus s početnými sprisahancami.

⁴³ Alexander Macedónsky známy aj ako Alexander Veľký – macedónsky kráľ, najväčší a najúspešnejší vojvodca všetkých čias.

⁴⁴ Pyrrhos Epirský – grécky generál, štátnik, hegemón epirského spolku; viedol vojny s Rimanmi, ktorým nakoniec podľahol. Slovné spojenie „Pyrrhovo víťazstvo“ je pomenované po ňom a vyjadruje formálne víťazstvo alebo úspech, ktoré je v konečnom dôsledku ťažkou prehrou.

⁴⁵ Hannibal Barkas – kartáginský politik a štátnik, jeden z najlepších vojenských stratégov; veliteľ kartáginského vojska v druhej púnskej vojne, vynikajúci stratég a taktik. Proslával sa najmä tým, že prešiel s vojskom z Ibérie cez Pyreneje, južnú Galiiu a Alpy na sever Apeninského polostrova. Najvýznamnejšie víťazstvá dosiahol v bitke pri Trasimenskom jazere a pri Kannách, no napokon bol porazený.

sob vlády a dejiny, dobré aj zlé stránky všetkých národov a aby potom o nich podali správu vo svojom štáte.⁴⁶ Táto činnosť ich obzvlášť teší. Dozvedel som sa, že delostrelectvo aj tlačiareň vynašli Číňania skôr než my.⁴⁷ Učítelia objasňujú zmysel týchto vyobrazení a žiaci sú navyknutí učiť sa bez námahy všetky vedy historickou metódou ešte pred dosiahnutím desiatich rokov, akoby pomocou hry⁴⁸.

Oblasť pôsobnosti triumvira Láska Láska má na starosti predovšetkým plodenie, aby sa muži sobáši so ženami tak, aby plodili čo najlepšie potomstvo. A my sme im na smiech, lebo vynakladáme obrovské úsilie na chov psov a koní, ale pritom zanedbávame ľudské plodenie. Podobne tejto istej filozofii je u nich podriadené vzdelávanie detí, medicína, lekárnictvo, siatie aj zber úrody a ovocia, poľnohospodárstvo, chov hospodárskych zvierat, prestretie stola, kuchárske umenie a všetko, čo súvisí so živobytím a ošatením, aj pohlavným stykom. Láska riadi mnohých učiteľov a učiteľky, ktorí sa vyznajú v týchto oblastiach.

Metafyzik sa však zaoberá všetkým týmto s tromi vládcami, bez neho sa nevykoná nič. Všetky štátne záležitosti sa preberajú medzi nimi štyrmi. To, k čomu sa prikloní Metafyzik, schvália všetci spoločným súhlasom.“ V.: „Buď taký láskavý, porozprávaj viac o úradoch, zamestnaniach, úkonoch, vzdelávaní, živobytí, či ide o republiku alebo monarchiu, či aristokraciu.“⁴⁹

⁴⁶ Tento motív môžeme nájsť aj v *Novej Atlantíde* Francisa Bacona.

⁴⁷ Ako uvádza R. Kučera, sadzbový spôsob tlače poznali Číňania od roku 1041 n. l., predtým vedeli tlačiť z kamenných a drevených dosiek (2. až 6. storočie n. l.); v roku 105 n. l. vynašli výrobu papiera z handier. Strelné zbrane začali používať asi od 8. storočia n. l.

⁴⁸ Komenského škola hrou bola teda naznačená už u Campanelli.

⁴⁹ R. Kučera si všimá, že spoločník rozprávača vychádza z Aristotelovho delenia foriem štátneho zriadenia z diela *Politika*. Na túto otázku nie je v diskusii priama odpoveď, ale v texte je jasne naznačené, že *Civitas Solis* nezodpovedá tomuto deleniu.

A.: „Tento národ ľudí prišiel na toto miesto z Indie,⁵⁰ keď utekal pred vraždením Peržanov, zbojníkov a tyranov pustošiacich jeho územie. Rozhodli sa viesť mudrcký život v komunite, hoci nie je medzi ostatnými obyvateľmi provincie zavedené spoločenstvo so ženami, u nich samých sa využíva z tohto dôvodu.⁵¹ Všetko majú spoločné a rozdeľovanie je v právomoci úradov. Vedy a jednako aj hodnosti a pôžitky považujú za spoločné tak, že nikto si nič nemôže privlastniť.

Hovoria, že každé vlastníctvo vzniká a udržuje sa takým spôsobom, že každý z nás má vlastný dom, vlastné deti aj manželku. A z tohto sa rodí sebaláska, lebo aby sme syna pozdvihli k bohatstvu a hodnostiam a zanechali mu dedičstvo s veľkým majetkom, stáva sa každý z nás buď zlodejom verejného majetku, ak sa niekto zbavil strachu z bohatstva a rodovej moci, alebo sú z nás lakomci a ľstiví pokrytci, keď sme slabí, chudobní a z nízkeho rodu. Keď sa však vzdáme sebalásky, ostane len láska k spoločenstvu.“

V.: „Nikto teda nebude chcieť pracovať, ale bude očakávať, že pracovať budú iní a on sám bude z toho žiť, ako to Aristoteles⁵² jasne vyčíta Platónovi.“⁵³

A.: „Osobne som necítil potrebu začínať učeníu debatu, jednako ti však poviem, že títo horia takou veľkou láskou

⁵⁰ India je na sever od Srí Lánky (Cejlónu).

⁵¹ Kontroverzná pasáž, pre ktorú sa neskôr komunizmus nesprávne spájal s kolektívnym vlastníctvom žien.

⁵² Aristoteles – starogrécky filozof a encyklopedický vedec, filozof staroveku, zakladateľ logiky a mnohých ďalších špecializovaných vedných odvetví.

⁵³ Platón – najvýznamnejší grécky filozof; Campanellu inšpiroval najmä dialógom *Ústava*, ktorý predstavuje diskusiu o hľadaní spravodlivého spoločenského zriadenia. Platón tu projektuje hierarchickú a hrubo rovnostársku spoločnosť zloženú z filozofov, strážcov a výrobcov. Tieto stavy sa odvíjajú od Platónovej teórie trojdielnej duše, podľa ktorej v každom z týchto stavov prevláda iná vlastnosť (múdrost, statočnosť a umiernenosť). Campanella projektuje spoločnosť založenú na troch vládcoch (moc, múdrost, láska), čo je jasný vplyv Platóna. Túto teóriu však rozširuje na ďalšie podkategórie cností (pozri v ďalšej časti textu).

k vlasti, až sa dá sotva tomu uveriť. Táto láska je omnoho väčšia od tej, ktorú opisuje história pri Rimanoch, ktorí boli o to viac ochotní položiť za vlasť život, o čo väčšími zanechali vlastníctvo. Skutočne verím, že by boli naši krajanovia, bratia, mnísi aj duchovní otcovia oveľa svätejší a menej by ľpeli na majetku, keby neboli oslabovaní láskou k pokrvným príbuzným a priateľom alebo túžbou dosiahnuť väčšie hodnosti a boli by viac presiaknutí láskou voči všetkým, ako bývali v časoch apoštolov⁵⁴ a mnohí tak žijú ešte aj dnes.“

V.: „Zdá sa, že toto isté hovorí sv. Augustín.⁵⁵ Ale ja vravím, že medzi takýmito ľuďmi nemá žiadnu platnosť priateľstvo, lebo nemajú nič, z čoho by si navzájom činili dobro.“

A.: „Ba práve naopak. Priateľstvo pre nich znamená veľmi veľa. Lebo veľkú cenu má vidieť, že navzájom nemôžu jeden od druhého prijímať dary. Všetko, čo je nevyhnutné, majú, prijímajú od spoločenstva a aj úrady sa dobre starajú, aby nikto nedostal viac, ako si zaslúži. A nikomu sa neodopiera nič, čo potrebuje. Priateľstvo sa medzi nimi skutočne necháva spoznať vo vojne, v chorobe, pri nadobúdaní vzdelania, v okamihoch, keď sa vzájomnou pomocou a múdrymi radami podporujú. Sú chvíle, keď sa navzájom podržia pochvalou, príkladom, úkonmi a poskytnutím toho, čo je pre druhého potrebné. Všetci rovesníci sa medzi sebou nazývajú bratmi. Tí, ktorí už dosiahli viac ako 22 rokov, sa vzájomne oslovujú otcovia, a tí, ktorí majú menej, sa nazývajú synmi.“

⁵⁴ „Všetci, čo uverili, boli pospolu a všetko mali spoločné.“ Sk 2, 44.

⁵⁵ Augustín z Hippo – teológ, spisovateľ, filozof a mystik, cirkevný Otec, predstaviteľ latinskej patristiky, autor *Významí* a diela *De civitate Dei*. Campanella interpretuje sv. Augustína ako obhajcu kolektívneho vlastníctva.

A napokon aj úrady sa náležite usilujú, aby nikto druhému v bratstve nečinil bezprávie.“

V.: „Akým spôsobom asi?“

A.: „Tolko, koľko je u nás cností, je u nich úradov. Majú úrad, ktorý sa nazýva Veľkodušnosť, ďalší je Udatnosť a Bezúhonnosť, Veľkorysosť, Trestná a občianska spravodlivosť, Vynachádzavosť, Pravda, Dobročinnosť, Vďačnosť, Veselosť, Konanie, Miernosť a podobne. Do týchto úradov sa volí vždy ten, kto sa v škole od detstva preukáže danou vlastnosťou ako najvhodnejší na ten post.⁵⁶ Pretože sa medzi nimi nemôžu objaviť zlodejstvá, ani úkladné vraždy, ani znásilnenia, incesty, cudzoložstvá a iné zločiny, pre ktoré si my podávame žaloby jeden na druhého, sami seba vinia z nevďačnosti, zlomyseľnosti, z toho, keď niekto odmieta druhému šľachetné zadostučinenie, obviňujú sa z lenivosti a smútku, hnevu a šaškovania, zo znevažovania a klamstva, ktorého sa hrozia viac ako moru. Vinníci sa za trest nemôžu zúčastňovať spoločných hostín ani sa nemôžu stýkať so ženami a sú im odopierané aj iné pocty, dokiaľ sudca neuzná ich nápravu.“

V.: „Porozprávaj mi, ako prebiehajú voľby úradníkov.“

A.: „Nepochopíš to správne, ak sa vopred nedozvieš niečo o ich živote. Najskôr, aby si vedel, muži a ženy si obliekajú takmer ten istý druh šiat,⁵⁷ ktorý je vhodný pre vojnu, s tým však, že ženy nosia tógu pod koleno, muži nad koleno. Okrem toho sa všetci striedavo vychovávajú vo všetkých umeniach.⁵⁸ Po dovŕšení prvého roka sa do troch rokov deti učia hovoriť a počas prechádzania okolo sa priúčajú abecede umiestnenej na stenách. Zoradení sú

*Obliekanie
a rodičovská
výchova.
Voľby*

⁵⁶ Campanella rozširuje Platónovu ideu vlastností duší.

⁵⁷ Reglementácia odievania je prítomná aj v Morovej *Utópii*.

⁵⁸ Ide tu o ideu univerzálneho komunistického človeka, ktorú nachádzame aj u utopistu Charlesa Fouriera (kreatívna práca, striedanie povolání) a taktiež v predstavách o komunizme u Karla Marxa.